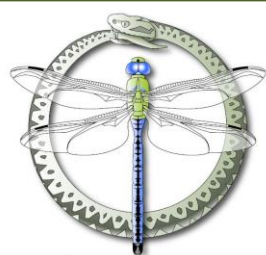

2013

Ecologische beoordeling

Groot onderhoud Natuurijsbaan Witte Meer

FaunaX
Faunistisch, Onderzoek, & Advies

COLOFON

BUREAU FAUNAX

Badweg 40 B

8401 BL Gorredijk

0513-435024

info@faunax.nl

www.faunax.nl

Lid van Netwerk Groene Bureaus

Ecologische beoordeling Groot onderhoud natuurijsbaan Witte Meer

*Verkennde inventarisatie en beoordeling natuurwaarden in het kader van
de Flora- en faunawet*

Gorredijk, augustus 2013

In opdracht van:

Ijsbaanvereniging IIsnocht Beetsterzwaag

Contactpersoon:

Dhr. T. van Dijk (voorzitter)

Uitvoering:

Bureau FaunaX

Veldwerk:

Dhr. E.P. De Boer

Rapportage:

Dhr. E.P. de Boer

Foto's voorpagina:

Impressies van de ijsbaan. Inzetjes (van links naar rechts): Grote keizerlibel, Heikikker en wilgenopslag

© Bureau FaunaX. Gebruik en overname van gegevens alleen toegestaan met volledige bronvermelding:

Boer, E.P. de (2013). Ecologische beoordeling groot onderhoud natuurijsbaan Witte Meer. Rapport 1332, Bureau FaunaX, Gorredijk.

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING.....	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Algemene ligging en karakteristiek.....	2
1.3	Werkzaamheden	3
1.4	Opzet veldwerk	4
1.5	Leeswijzer	5
2.	ECOLOGISCHE WET- EN REGELGEVING.....	6
2.1	Flora- faunawet	6
2.2	Natuurbeschermingswet.....	6
2.3	Ecologische Hoofd Structuur	7
3.	Natuurwaarden Witte Mar	8
3.1	Flora.....	8
3.2	Fauna	11
3.2.1	Vogels	11
3.2.2	Zoogdieren.....	11
3.2.3	Amfibieën	11
3.2.4	Reptielen.....	13
3.2.5	Vissen.....	13
3.2.6	Ongewervelden	14
4.	SAMENVATTING EN CONCLUSIES	15
4.1	Overzicht beschermde soorten	15
4.2	Conclusies & aanbevelingen	15
5.	BRONNEN EN LITERATUUR.....	18
6.	BIJLAGE I DE FLORA- EN FAUNAWET.....	19
6.1	Algemene zorgplicht.....	19
6.2	Verbodsbepalingen	19
6.3	Omgaan met beschermde soorten	19
6.4	Vogels	20
6.5	Zorgvuldig handelen	20

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

De Ijsbaanvereniging IIsnocht is voornemens groot onderhoud uit te voeren aan de natuurijsbaan de Witte Meer. De afgelopen 10 jaar is er weinig aan onderhoud (maaien water- en oevervegetatie, verwijderen boomopslag en controle afwatering) gedaan. Het ven is intussen sterk verrijkt, waardoor plantengroei sterk is toegenomen. In de loop der tijd is een vrij dikke (5 – 15 cm) organische laag van deels verteerd plantenmateriaal op de oorspronkelijk voedselarme zandbodem ontstaan, waardoor er in het ven een uitgebreide en welig tierende vegetatie aanwezig is. Door de ophoping van plantenmateriaal is het ven ook ondieper geworden en valt hierdoor in de zomer sneller droog. Plaatselijk is de vegetatie dermate hoog opgeschoten dat deze, zelfs bij het hoogst mogelijke peil, boven het wateroppervlak uitsteekt. Zonder ingrijpen, is het ven hierdoor niet meer geschikt zijn om op te schaatsen.

Figuur 1. Uitzicht op de Witte Meer op 13 juni 2013. Inzetje: Karakteristieke aanblik van de ingang; de zandbult en container met grondwaterpomp

Inhaalslag achterstallig onderhoud

In het voorjaar van 2013 heeft de Ijsbaanvereniging besloten een inhaalslag te maken met het achterstallige onderhoud. Als voorbereiding is het waterpeil eind maart verlaagd om de vegetatie te kunnen maaien en is begonnen met het verwijderen van boomopslag langs de oevers. Daarnaast is de (verstopte) waterafvoer hersteld.

Belangrijke voortplantingslocatie voor amfibieën

Deze ingrepen dreigden echter plaats te vinden in de meest kwetsbare periode voor amfibieën, die op dat moment net bezig waren vanaf de overwinteringsplaatsen in het omgevende bos naar hun voortplantingswater de Witte Mar te trekken. Het volledig laten droogvallen van de Mar in combinatie met de maaiwerkzaamheden midden in de voortplantingsperiode zou funest hebben uitgepakt voor de amfibieën. Aangezien de Witte Meer een belangrijk onderdeel van het leefgebied vormt voor beschermde amfibieën en reptielen in de Witte mar waren de geplande werkzaamheden in deze periode in strijd met de Flora- en faunawet. Na signalering door natuurvrijwilligers van de Vereniging Natuurbescherming Gorredijk en de WARFF (Werkgroep Amfibieën en Reptielen Friesland) heeft er overleg plaatsgevonden met de Ijsbaanvereniging. Tijdens dit overleg is men overeengekomen de werkzaamheden vooreerst uit te stellen en op een later tijdstip conform de regelgeving van de Flora- en faunawet te laten plaatsvinden.

Flora- en faunawet

Aangezien het achterstallig onderhoud betreft, zijn de werkzaamheden te beschouwen als een ruimtelijke ingreep en is een toetsing aan de Flora- en faunawet een vereiste. In opdracht van de Ijsbaanvereniging zijn de consequenties van de beoogde ruimtelijke ingreep door Bureau FaunaX via een ecologische beoordeling getoetst aan de bepalingen van de Flora- en faunawet.

1.2 Algemene ligging en karakteristiek

De Witte Meer (Fr: Witte Mar) bestaat uit een groot (ongeveer 1 ha) en ondiep bosven gelegen in de Beetsterzwaagse bossen in de Gemeente Opsterland. De ondergrond bestaat uit zand op een oude lemige rivierafzetting van het Koningsdiep of Alddijp. In de winter is het ven tijdens vorstperioden in gebruik als natuurijsbaan. In de zomer vormt de Witte Meer een prachtige rustlocatie en wordt vaak bezocht door wandelaars, natuurrecreanten en toeristen om er te genieten van het natuurschoon en de bijzondere natuurwaarden. Het ven is omringd door gemengd bos en kent aan de randen uitgebreide en zeer gevarieerde verlandingsvegetaties van waterbiezen, zeggen, riet en wilgenstruweel. Door de beschutte ligging warmt het water relatief snel op. De Witte Meer staat bekend om haar enorme aantrekkingskracht op amfibieën, waarvoor het een belangrijke voortplantingslocatie vormt. In de voorzomer kan men hier genieten van een omvangrijke kikkerkoor.

Figuur 2. Ligging van de natuurijsbaan de Witte Meer (rode cirkel)

In het ven lijkt sprake van een slecht doorlatende (lemige) bodem, waardoor water stagneert of slechts langzaam weg zijgt. Het ven is onderhevig aan sterk fluctuerende waterstanden; tijdens warme en droge zomers kunnen de ondiepe oeverdelen grotendeels droogvallen. Het waterpeil zakt door dan door verdamping in combinatie met wateropname door bomen, struiken en planten. Het ven wordt grotendeels gevoed door regenwater en heeft een matig zuur tot neutraal karakter. Vlak voor het schaatsseizoen wordt het waterpeil van het ven, indien nodig, kunstmatig verhoogd door middel van het inlaten van grondwater via een vaste grondwaterpomp.

Grondwaterpomp

Het oppompen via de bestaande grondwaterpomp (zie inzetje figuur 1) van diep grondwater in het winterseizoen is overigens voor de natuurwaarden zeer gunstig. Hierdoor komt er ijzerrijk grondwater (kwel) van goede kwaliteit in het ven, wat gunstig is voor de buffercapaciteit van het matig zure regenwater. Door menging van deze beide watertypen ontstaat een gunstige uitgangssituatie voor zeldzame planten en dieren van zwak gebufferde wateren.

Eigendom

De Witte Meer en omgevende bospercelen langs de Poostweg zijn in eigendom van mevrouw M. F. Moret-Wessels Boer. De ijsbaanvereniging IIsnocht heeft van mevrouw Moret het gebruiksrecht van de Witte Meer als ijsbaan verkregen. De vereniging is zelf verantwoordelijk voor het onderhoud en beheer.

1.3 Werkzaamheden

Doordat er de afgelopen 10 jaar nauwelijks onderhoud is gepleegd, is het Witte Meer als ijsbaan minder geschikt geworden. Naast het plaatselijk verwijderen van jonge bosopslag aan de randen van het ven, was het in eerste instantie de bedoeling om in 2013 de water- en helofytenvegetatie, met name in het deel waar 's winters geschaatst wordt, te maaien. Hiervoor diende het waterpeil tijdelijk verlaagd te worden. In de jaren hierna zou er periodiek (om de twee jaar) gemaaid worden. Tijdens het ecologisch onderzoek ontstond er bij de uitvoerende ecooloog echter een ander idee. Omdat het ven in de loop der tijd sterk verrijkt is geraakt is het voor zowel voor de natuurwaarden als voor de functionaliteit als ijsbaan beter als het ven (gefaseerd) wordt opgeschoond. Hiermee wordt de voedselrijke organische baggerlaag met plantengroei grotendeels verwijderd en de oorspronkelijke voedselarme situatie van de Witte Meer hersteld. Dit heeft een aantal voordelen voor zowel de natuurwaarden als ijsbaan:

- de maaiwerkzaamheden behoeven zowel dit jaar als in de komende jaren niet plaats te vinden;
- het waterpeil hoeft daardoor niet meer kunstmatig naar beneden, waardoor het water uitsluitend aan natuurlijke peilfluctuaties (neerslag en verdamping) onderhevig is
- het eenmalig opschonen vormt een kostenbesparing ten opzichte van het uitvoeren van periodiek terugkerende maaiwerkzaamheden;
- Er vindt geen periodieke verstoring (van de voortplantingslocatie) voor beschermde amfibieën meer plaats;
- het ven verkrijgt opnieuw haar natuurlijke matig voedselarme karakter
- waardoor, van oorsprong van voedselarme wateren afhankelijke, beschermde en zeldzame flora en fauna de kans krijgen toe te nemen.
- In de winter kan de komende jaren weer volop geschaatst worden op een groter oppervlak dan voorheen

Tijdens een overleg ter plaatse (d.d. 3 augustus) met de Dhr. Van Dijk, voorzitter van de Ijsbaanvereniging, zijn dit voorstel en de voordelen daarvan besproken en is overeengekomen

het ven niet te maaien maar gefaseerd op te schonen en het waterpeil voortaan op natuurlijke wijze te laten fluctueren. Met dien verstande dat, door middel van het aanbrengen van een overstort, het hoogste peil op een maximaal niveau (ter hoogte van de bovenkant van de betonblokken midden in het ven) wordt gezet. Bij een te hoog waterpeil kan namelijk schade ontstaan aan de toegangswegen van het ven. De aangepaste werkzaamheden zullen bestaan uit:

- Gefaseerd opschonen, waarbij de meest waardevolle vegetaties (van draadzegge, wateraardbei, veenpluis en oeverkruid) aan de randen worden gespaard
- Gefaseerd verwijderen jonge bosopslag (met name wilg en berk)
- Verplaatsen verrijkte bagger op twee locaties op de landoever aan de venrand
- Aanbrengen overstort in de afvoersloot

Het opschonen vindt plaats onder ecologische begeleiding tijdens de minst kwetsbare periode voor beschermde amfibieën (medio oktober - november 2013).

1.4 Opzet veldwerk

In opdracht van de Ijsbaanvereniging, is door Bureau FaunaX, op basis van een aantal veldbezoeken en ecologische expertise, een beschouwing opgesteld over de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten in en direct rondom de Witte Mar. In het vroege voorjaar zijn enkele korte bezoeken gebracht voor de amfibieën en op 13 juni, 12 juli en 13 augustus 2013 heeft aanvullend veldonderzoek plaatsgevonden. Daarbij is onderzocht of zich binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden beschermde plant- of diersoorten bevinden of hiervoor geschikte biotopen of habitats aanwezig zijn. Het onderzoek is uitgevoerd door de Witte Mar en de directe omgeving ervan visueel te inspecteren op geschikte habitats voor of aanwijzingen van aanwezigheid van beschermde soorten. Daarnaast zijn met een RAVON-schepnet bemonsteringen in het water uitgevoerd en zijn door middel van navraag en bureaustudie waarnemingen van derden en andere relevante gegevens verzameld.

Deze ecologische quickscan geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Komen er binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden (biotopen van) beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet voor?
2. Wat zijn de mogelijke effecten van de realisatie van de initiatieven en het in gebruik hebben ervan op deze beschermde natuurwaarden?
3. Voor welke soorten en habitats wordt de wet mogelijk overtreden en hoeverre kunnen overtredingen vermeden, dan wel verzacht worden?
4. Wat zijn de te ondernemen vervolgstappen met betrekking tot het voorkómen van schade aan beschermde soorten binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden?

Voor het beantwoorden van deze vragen zijn, naast de verzamelde gegevens tijdens het veldonderzoek, ook andere bronnen geraadpleegd. Zie hiervoor de bronnenlijst in hoofdstuk 10.

De onderhavige ecologische quickscan is uitgevoerd volgens het principe 'zorgvuldig handelen' (zie Bijlage I).

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt de relevante ecologische wet- en regelgeving kort besproken. In hoofdstuk drie worden de resultaten van het veldwerk per gebied in een apart hoofdstuk behandeld. De conclusies worden besproken en samengevat in hoofdstuk vijf. In dit hoofdstuk worden tevens aanbevelingen gedaan voor het verdere planproces met betrekking tot de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten. Tot slot volgt in hoofdstuk 6 nog een literatuur overzicht en in bijlage 1 wordt de inhoud van Flora- en faunawet verder toegelicht.

Figuur 3. De afvoersloot of ontwateringgreppel gezien vanuit het bos vanuit de zuidoostelijke hoek. In deze afvoer wordt een overstort geplaatst en wordt de onderste buis (niet zichtbaar op foto) afgesloten

2. ECOLOGISCHE WET- EN REGELGEVING

Alle ruimtelijke ingrepen in Nederland dienen aan de ecologische wet- en regelgeving te worden getoetst. De wettelijke bescherming van natuurwaarden valt in grote lijnen uiteen in twee delen: gebiedsbescherming en soortbescherming. Gebiedsbescherming houdt in dat gebieden met belangrijke natuurwaarden wettelijk zijn beschermd. Het gaat hierbij om de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Natura 2000-gebieden, natuurreservaten en andere in bestemmingsplannen aangeduide natuurgebieden. De soortbescherming valt onder de Flora- en faunawet (zie ook Bijlage I).

2.1 Flora- faunawet

De Flora- en faunawet beschermt in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. De wet bevat een aantal verbodsbepalingen die zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Het is niet toegestaan planten te plukken en dieren te doden, te vangen of te verstoren die onder de Flora- en faunawet vallen. Naast deze verbodsbepalingen is de zorgplicht opgenomen die voor alle dieren geldt. De zorgplicht houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen mag hebben voor dieren.

De dier- en plantensoorten die zijn opgenomen op de Flora- en faunawet zijn onderverdeeld in drie tabellen, waarbij de soorten op tabel 1 het lichtst beschermd zijn en die op tabel 3 het zwaarst. Vogels hebben een aparte status. Alle inheemse in Nederland broedende vogelsoorten zijn tijdens de broedperiode zwaar beschermd. Tevens is er een groep vogelsoorten aangewezen waarvan het nest het gehele jaar, dus ook buiten de broedtijd, beschermd is. Deze groep is weer onderverdeeld in vijf categorieën. Voor meer informatie zie de bijlage bij dit document.

Onderhavige rapportage heeft betrekking op een toetsing van de Flora- en faunawet door middel van een ecologische beoordeling van de geplande werkzaamheden in de Witte Mar. De resultaten en conclusies zijn te vinden in Hoofdstuk 3 en 4.

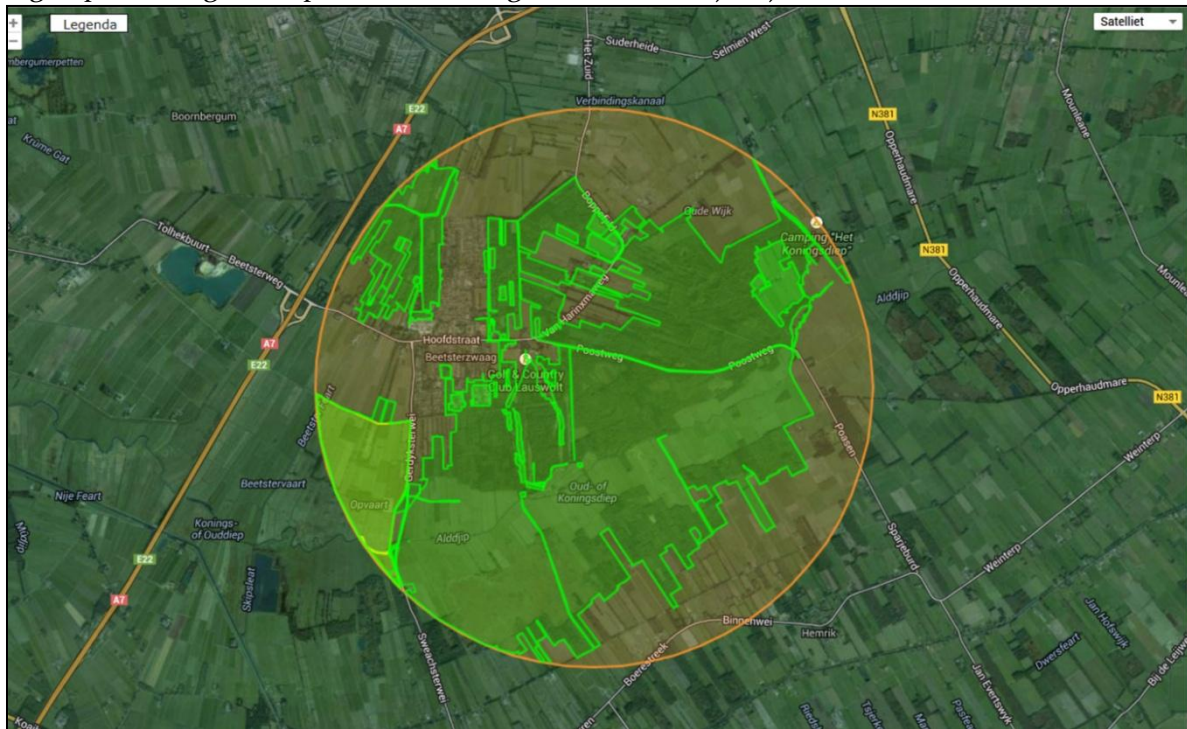
2.2 Natuurbeschermingswet

De bescherming van de Natura 2000-gebieden (Vogel- en Habitatrictlijngebieden) is vastgelegd in de Natuurbeschermingswet 1998 (NB-wet). Projecten of activiteiten die niet noodzakelijk zijn of verband houden met het beheer van de natuurwaarden van Natura 2000-gebieden en mogelijk negatieve effecten hebben op deze waarden, dienen getoetst te worden aan de Natuurbeschermingswet. Deze toetsing vindt enkel plaats in het geval dat de uitvoering van een project plaatsvindt binnen de invloedssfeer van een N2000-gebied en verwacht wordt dat deze uitvoering mogelijk negatieve effecten heeft op soorten of habitattypen waarvoor het N2000-gebied is/wordt aangewezen.

De Witte Mar ligt niet in of nabij een door de overheid aangewezen N2000-gebied. Een toetsing aan de Natuurbeschermingswet is derhalve niet aan de orde.

2.3 Ecologische Hoofd Structuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor het creëren en vormgeven van een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden in Nederland. Indien een ruimtelijke ingreep binnen de begrenzing van de EHS plaatsvindt moet een 'nee, tenzij' procedure worden doorlopen en zal bij doorgang van de ingreep in de regel compensatie en mitigatie noodzakelijk zijn.

Figuur 4. Begrenzing Ecologische Hoofd Structuur rondom het plangebied Witte Meer (lichtgroen)

Het plangebied ligt binnen de EHS. Het is echter onze verwachting dat de werkzaamheden geen significant negatieve effecten hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS ter plaatse. Onderhavige rapportage heeft echter geen betrekking op een EHS-toetsing.

3. Natuurwaarden Witte Mar

3.1 Flora

Door middel van een drietal velbezoeken is de vegetatie van de Witte Meer onderzocht. Aan de rand van het ven werd de licht beschermde zwanenbloem (Tabel 1) aangetroffen. Zwaar en middelzwaar beschermde plantensoorten werden niet aangetroffen. Er werden wel een aantal zeldzame plantensoorten aangetroffen, waarvan sommige op de Rode Lijst staan.

Vegetatie droge oevers

De vegetatie op de droge oeverdelen bestaat grotendeels uit grove den, douglasspar, fijnspar, berk, boswilg, grauwe wilg en geoorde wilg met in de ondergroei pijpenstrootje, braam, kraaiheide en zeer plaatselijk struik- en dophei.

Vegetatie verlandingszones

De verlandingszones (zone tussen droge oever en open water) zijn vanouds periodiek onderhevig aan droogval. In 2013 stonden grote delen van deze zone vanaf juni tot en met augustus grotendeels geheel droog. Door ophoping van organisch (planten)materiaal is in deze zone op de bodem een laag van 5 – 15 cm detritus ontstaan. Hierin groeien in de huidige situatie planten die een matig voedselrijk tot voedselrijk karakter op vochthoudende en periodiek droogvallende bodems indiceren, zoals knikkend tandzaad, gele lis, grote wederik, waterpeper, kruipende boterbloem en moeraswalstro.

Figuur 5. Impressie van de verlandingszones op 12 juli met op de voorgrond gele lis, knikkend tandzaad en grote wederik. Op de achtergrond is de omringende boomlaag met in de struiklaag enkele geoorde wilgen te zien.

Er zijn geen duidelijk afgebakende plantenassociaties aanwezig, doch de delen met knikkend tandzaad vormen een rompgemeenschap van de Associatie van Waterpeper en Tandzaad (29Aa1). Deze associatie vormt een kruidenrijke pioniergemeenschap op natte, stikstofrijke, matig tot zeer voedselrijke, zure tot neutrale, open modderige standplaatsen met een sterk wisselende waterstand.

Figuur 6. Plaatselijk in de verlandingzones zijn grote groeiplaatsen van wateraardbei aanwezig, wat duidt op het enigszins gebufferde karakter en een minerale ondergrond met humeuze bodem. Mogelijk heeft het voorkomen ook te maken met de inlaat van ijzerrijk grondwater.

Andere opvallende plantensoorten die in de verlandingszone werden aangetroffen zijn (respectievelijk vanaf de droge oever naar het open water); Zwanenbloem, draadzegge, scherpe zegge, pluimzegge, zwarte zegge, hoge cyperzegge, snavelzegge, paddenrus, moerasstruisgras, riet, grote lisdodde, grote waterweegbree, melkeppe, kleine egelskop, gele waterkers, wateraardbei, veenpluis, wolfspoot, gewone waternavel, kruipende boterbloem, moeraswederik, gewone waterbies en Veelstengelige waterbies. Zeer lokaal werden enkele landvormen van het oeverkruid aangetroffen.

Het voorkomen van een drietal redelijk grote groeiplaatsen van de zeldzame draadzegge (doorspekt met veenpluis) is van bijzonder belang. Deze groeiplaatsen worden bij de opschoning gespaard. Het voorkomen van paddenrus duidt op invloed van grondwater. Er staat echter slechts een enkele plant in de rand van de afvoersloot. Het grootste deel van de vegetatie richting het open water bestaat uit een eenvormige dichte mat van (deels afgestorven) veelstengelige waterbies (zie figuur6). Het zijn met name deze delen die opgeschoond kunnen worden

Figuur 7 . Grote delen van de witte meer worden in beslag genomen door een dichte en eenvormige mat van Veelstengelige waterbies. Deze delen kunnen zonder bezwaren worden opgeschoond.

watervegetatie

In de open waterdelen groeit veel drijvend fonteinkruid en smalle waterpest. Daarnaast komen kranswieren (*Chara spec.*, niet gedetermineerd), klein blaasjeskruid en het zeldzame oeverkruid (figuur 7) voor. Zeer lokaal is witte waterlelie aanwezig, wat ook weer duidt op het verrijkte karakter van het ven.

Figuur 8. oeverkruid *Littorella uniflora*

Figuur 9. drooggevalle witte waterlelie

Figuur 10. Drijvend fonteinkruid

3.2 Fauna

Op basis van de habitateigenschappen, ecologische expertise en bestaande gegevens is een inschatting gemaakt met betrekking tot het voorkomen van beschermde diersoorten. Tijdens het veldonderzoek werden, behalve broedvogels, enkele zwaar beschermde amfibieën en reptielen en een middelzware reptielensoort aangetroffen.

3.2.1 Vogels

De Witte Meer vormt in principe een geschikt broedbiotoop voor een aantal watervogels zoals meerkoet, wilde eend, wintertaling, geoorde fuut en dodaars, waarvan alleen de meerkoet en wilde eend daadwerkelijk broedend werden aangetroffen. In het omgevende bos en de bosrand langs het ven is geschikt broedbiotoop aanwezig voor diverse zangvogels en spechten. In de omgeving komen onder andere voor: goudvink, gekraagde roodstaart, fitis, tjiftjaf, zwartkop, roodborst, merel, grote bonte specht, kleine bonte specht, groene specht en zwarte specht. Daarnaast broeden in het omgevende bos buizerd, ransuil, bosuil, havik en sperwer. De boomvalk kan jagend op libellen boven de Witte Meer worden waargenomen. Daarnaast foerageren geregeld ooievaar en blauwe reiger op de talrijke aanwezige kikkers. Tijdens het veldbezoeken op 13 augustus werd tevens de oeverloper waargenomen.

Er werden geen vogelsoorten waargenomen waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn.

3.2.2 Zoogdieren

De Witte meer vormt hooguit een klein onderdeel (foerageer- en drinkplaats) van het totale leefgebied van ree, das, boommarter, bunzing, vos. Deze zoogdieren kennen in de Witte Meer echter geen vaste verblijfplaatsen. Het opschonen zal derhalve geen negatieve effecten hebben op het leefgebied van deze soorten.

De kans dat de zwaar beschermde waterspitsmuis hier een voortplantingslocatie kent is te verwaarlozen, vanwege de diepe ligging midden in de Beetsterzwaagse bossen. De waterspitsmuis is slechts bekend van het stroomdal Ouddiep, aan de rand van het Beetsterzwaagse bos (Melis, 2012).

Van ree en vos werden daadwerkelijk sporen en/of fecaliën aangetroffen.

3.2.3 Amfibieën

De Witte Meer vormt één van de grootste en belangrijkste voortplantingslocaties voor amfibieën in de Beetsterzwaagse bossen, zowel vanwege het grote wateroppervlak van het ven als de habitateigenschappen (matig voedselrijk, ondiep, thermisch gunstige ligging).

Dit geldt met name voor de licht beschermde gewone pad (FF Tabel 1) die zich hier in grote aantallen voortplant.

De zwaar beschermde Heikikker en Poelkikker (beide FF Tabel 1) planten zich ook voort in de Witte Meer.

De Heikikker kent hier een grote populatie. Deze kikkersoort kan zich zowel voortplanten in voedselarm als matig voedselrijk water. De soort is bekend uit meerdere bosvennen in de directe omgeving (eigen observaties De Boer 200-2012).

De Poelkikker kent in de Mar slechts een kleine en tanende populatie. Deze soort plant zich bij voorkeur voort in meer voedselarme wateren. In de huidige staat is de Witte Meer eigenlijk te

Figuur 11. de gewone pad, slechts tijdens de voortplantingsperiode zijn padden in het water te vinden

voedselrijk, waardoor ze voor de Poelkikker slechts van marginaal belang is. Daarnaast vormt de aanwezigheid van de bastaardkikker (en meerkikker) een negatief aspect, want door de onderlinge 'kruisbaarheid' van het groene kikkercomplex (poel-, bastaard- en meerkikker) zal de populatie 'zuivere' poelkikkers uiteindelijk afnemen en worden vervangen door bastaardkikkers.

De Witte Meer vormt daarnaast een voortplantingshabitat voor de licht beschermde bruine kikker, bastaardkikker, meerkikker en kleine watersalamander (alle FF Tabel 1). Waarschijnlijk vormt de Mar zelfs één van de weinige bosvennen in de Beetsterzwaagse bossen waar deze drie "eutrafente" (soorten met een voorkeur voor voedselrijkere wateren) succesvol tot voortplanting kunnen komen. De overige bosvennen in de directe omgeving hebben een voedselarmer karakter en zijn daardoor voor deze soorten minder geschikt.

Oversteekplaats Poostweg

De naastgelegen Poostweg vormt sinds jaar en dag een belangrijke oversteekplaats voor amfibieën in het vroege voorjaar. Sinds 2010 worden de overstekende amfibieën op de Poostweg door middel van het plaatsen van tijdelijke amfibieënschermen door vrijwilligers over de weg richting de Witte Mar geholpen en geteld.

Populatiegroottes

Door deze tellingen is er een vrij goed beeld ontstaan van de verschillende populatiegroottes van bovengenoemde amfibieën. In 2013 werden de volgende soorten en aantallen overgezet:

Soort	aantal
Kleine watersalamander	186
Gewone pad	2.971
Bruine kikker	121
Heikikker	469
Groene kikkers	245
Totaal	3.992

Tabel 1. Soorten en aantallen overgezette amfibieën op de Poostweg in 2013
(Bron: J. Melis & B. Kuik, Geaflecht nr. 2 2013)

Hierbij aangetekend dient te worden dat deze aantallen slechts een percentage vormen van de totale populatiegroottes in de Mar. Aangenomen kan worden dat de aangetroffen amfibieënsoorten in de gehele omgeving van de Witte Meer overwinteren, omdat de habitat vergelijkbaar is met dat rond de Poostweg. Naar schatting vormt het aantal overgezette dieren ongeveer 30 tot 50% van de totaal getelde en uitgezette dieren in 2013 in de Witte Meer. Overigens kunnen amfibieënpopulaties in zijn algemeenheid van jaar tot jaar wisselend in omvang en kunnen deze door diverse omstandigheden verschillen. De weersomstandigheden spelen hierbij bijvoorbeeld een belangrijke rol.

3.2.4 Reptielen

De Witte Mar vormt onderdeel van het leefgebied van de zwaar beschermde ringslag (FF Tabel 3). De ringslang jaagt zowel in het water als op de oevers graag op de talrijk aanwezige amfibieën. De ringslang komt in de directe omgeving vrij zeldzaam voor. Er bevinden zich echter geen vaste verblijfplaatsen of nesthopen van de ringslang in de Witte Meer. Het gefaseerd opschonen van het ven heeft derhalve geen negatief effect op het vaste leefgebied van de ringslang.

De zwaar beschermde adder (FF Tabel 3) wordt slechts zeer sporadisch waargenomen (vooral rond het Zwarte meer) in de Beetsterzwaagse bossen. De soort komt meer voor op de Liphústerheide en het Alpher- en Hemrikkerveld. De Witte Meer vormt slechts een klein onderdeel van het leefgebied (foerageergebied) van de Adder. Het opschonen van het ven heeft derhalve geen negatieve effecten op het leefgebied van de adder.

In 2009 werd 150 meter ten zuiden van de Witte meer de zwaar beschermde hazelworm (FF Tabel 3) aangetroffen. De Witte Meer vormt echter geen geschikte habitat voor deze hazelworm

Tijdens het veldonderzoek werden enkele exemplaren van de middelzwaar beschermde (FF Tabel 2) levendbarende hagedis vastgesteld. De locaties waar deze soort werd aangetroffen zullen echter niet worden aangetast tijdens het opschonen van het ven.

3.2.5 Vissen

Tijdens een schepnetbemonstering werden slechts enkele tiendoornige stekelbaarsjes gevangen. Naar verwachting komt er in de Witte Meer geen enkele andere vissoort voor.

3.2.6 Ongewervelden

Libellen

De Witte mar is potentieel geschikt voor een tweetal zwaar beschermde libellensoorten, te weten Oostelijke witsnuitlibel en Gevlekte witsnuitlibel. Deze werden echter niet aangetroffen. De verwachting is echter dat na het opschonen deze soorten zich hier op termijn zouden kunnen vestigen.

In de huidige situatie komen er in de Witte Meer vrijwel uitsluitend algemene tot vrij algemene soorten voor. Tijdens het veldonderzoek in de maanden mei, juni, juli en augustus werden de volgende libellensoorten vastgesteld (z.a. = zeer algemeen, a = algemeen, v.a. = vrij algemeen, v.z. = vrij zeldzaam, z. = zeldzaam en z.z. = zeer zeldzaam):

Figuur 3. Paringswielen van het lantaarntje. Hoge dichtheden duiden op de voedselrijk water

Figuur 2. Vers mannetje van de venwitsnuitlibel. deze soort is zeldzaam in de Witte meer, maar kan profiteren van het opschonen.

Lantaarntje (z.a.), azuurwaterjuffer (z.a.), variabele waterjuffer (v.z.), watersnuffel (v.z.), vuurjuffer (a.), gewone pantserjuffer (v.a.), tengere pantserjuffer (v.a.), houtpantserjuffer (a.), zwervende pantserjuffer (z.z.), grote roodoogjuffer (v.a.), Steenrode heidelibel (a.), bruinrode heidelibel (a.), zwarte heidelibel (a.), gewone oeverlibel (a.), viervlek (a.), venwitsnuitlibel (z.), noordse witsnuitlibel (v.z.), glassnijder (z.), vroege glazenmaker (z.), blauwe glazenmaker (z.), bruine glazenmaker (z.), grote keizerlibel (v.a.)

In totaal werden 22 libellensoorten aangetroffen. De huidige samenstelling van de libellenfauna en de aangetroffen aantallen per soort duiden op een: toenemende voedselrijkdom, sterk wisselende waterstand en matig zuur tot neutraal karakter.

Dagvlinders

In de omgeving (o.a. Liphústerheide) komt de zwaar beschermde dagvlinder het heideblauwtje (FF Tabel 3) voor. Deze werd echter niet aangetroffen in en rond de Witte Meer. In de bloemrijke oeverdelen werden een aantal algemene tot vrij algemene dagvlindersoorten aangetroffen: zwartsprietdikkopje, bont zandoogje, koevinkje, landkaartje, bruin zandoogje, kleine vos, dagpauwoog, citroenvlinder, klein geaderd witje, icarusblauwtje, boomblauwtje en atalanta.

Sprinkhanen

Er zijn oude waarnemingen uit de Witte Meer bekend van de moerassprinkhaan (Mond.med. dhr. R. Tienstra, luinjeberd). Deze werden echter niet aangetroffen in 2013.

Er werden geen beschermde ongewervelden in en direct rond de Witte mar aangetroffen.

4. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

4.1 Overzicht beschermde soorten

In onderstaand overzicht worden de aangetroffen en potentieel aanwezige beschermde soorten en hun beschermingsstatus (voor betekenis zie bijlage) binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden samengevat. In de Flora- en faunawet zijn vooral vaste verblijfplaatsen (voortplantingslocaties zoals nesten, holen, kraamkolonies etc.) van belang, maar ook de functionele leefomgeving die vaste verblijfplaatsen in stand houdt. In dit overzicht zijn dan ook alleen de soorten opgenomen, waarvoor het plangebied onderdeel vormt van hun leefgebied en/of levenscyclus en de geplande ontwikkeling *mogelijk* van negatieve invloed is.

Plaglocatie	Soort	Aanwezig	Potentieel voorkomend	T 1	T 2	T 3
Broedvogels	alle	x				x
Amfibieën	Poelkikker	x				x
	Meerkikker	x		x		
	Bastaardkikker	x		x		
	Heikikker	x				x
	Bruine kikker	x		x		
	Gewone pad	x		x		
Reptielen	Kleine watersalamander	x		x		
	Ringslang	x				x
	Adder		x			x
	Hazelworm		x			x
Vegetatie	Levendbarende hagedis	x			x	
	Zwanenbloem	x		x		

Tabel 1: Overzicht van aangetroffen en potentieel voorkomende beschermde flora en fauna in en rond de Witte Mar. Beschermingsstatus Flora- en faunawet: T 1 = Tabel 1; Licht beschermd, T 2 = Tabel 2; Middelzwaar beschermd, T 3 = Tabel 3; Zwaar beschermd

4.2 Conclusies & aanbevelingen

De Witte Mar vormt een belangrijke voortplantingslocatie voor amfibieën, waarvan naast een vijftal licht beschermde ook een tweetal zwaar beschermde soorten voorkomen. Daarnaast vormt de ijsbaan een onderdeel van het leefgebied van enkele zwaarder beschermde reptielen. Naast de licht beschermde zwanenbloem komen mogelijk nog een aantal licht beschermde zoogdieren voor. Voor de licht beschermde soorten geldt een vrijstelling, maar is wel de zorgplicht van toepassing.

- *Broedvogels*

De Witte Mar vormt een geschikt broedhabitat voor enkele algemene vogelsoorten. Alle broedvogels zijn in Nederland tijdens de broedtijd zwaar beschermd; hun nesten en legsels mogen niet worden verstoord of vernield. Door te werken buiten het broedseizoen kan voorkomen worden dat dit gebeurt. Echter, indien blijkt dat er een vogel aan het broeden is, ook buiten het broedseizoen, dan moet worden gewacht totdat deze hiermee klaar is en uit eigen beweging is vertrokken. Het broedseizoen is geen vaststaande periode, maar begint voor de meeste vogelsoorten in maart en eindigt rond eind juli. Sommige vogels zoals uilen, reigers en kwartelkoning kunnen echter eerder of later dan de aangegeven periode broeden.

- Werken buiten het broedseizoen voor vogels

- *Poel- en heikikker*

De Ijsbaan vormt een voortplantingslocaties voor de poelkikker en de heikikker. De populatie van de poelkikker is echter zeer gering en jaarlijks afnemend in omvang. Dit heeft te maken met de aanwezigheid van de meer- en bastaardkikker, die hier zijn uitgezet (bron: mond. Med. J. Melis, persoonlijk archief De Boer en diverse meldingen). Daarnaast heeft de toenemende voedselrijkdom in de afgelopen 10 jaar er voor gezorgd dat de habitat voor de poelkikker (die voedselarme wateren prefereert) langzaam ongeschikter is geworden. De verwachting is dat de populatie poelkikker na het opschonen zal toenemen, doordat het water een voedselarmer karakter zal krijgen. Zowel de Poelkikker als de heikikker overwinteren op het land. De beste periode voor uitvoering van de opschoningwerkzaamheden is derhalve als de dieren zich niet meer in het water bevinden, na de voortplantingsperiode. Er dienen derhalve een aantal mitigerende maatregelen in acht te worden genomen:

- Werkzaamheden uitvoeren buiten de voortplantingsperiode: september- half november;
- Werkzaamheden gefaseerd in ruimte uitvoeren;
- Uitsluitend opschonen organische/verrijkte bovenlaag midden in het ven;
- Droge oeverdelen ontzien bij de werkzaamheden;
- Werkzaamheden uitvoeren onder ecologische begeleiding.

- *Ringslang en levendbarende hagedis*

Er bevindt zich een kleine populatie van de middelzwaar beschermde levendbarende hagedis in de venranden (droge oevers) van de Witte Meer. Het aantal locaties waar deze dieren zijn aangetroffen zijn beperkt tot het noordwestelijke deel. Deze locaties dienen ongemoeid te blijven bij het opschonen van het ven. De ringslang maakt slechts gebruik van het ven als foerageergebied. Omdat er zich geen geschikt overwintering- en nestelhabitat in en rond de Witte meer bevindt, worden er geen negatieve effecten verwacht op het leefgebied van de ringslang.

- Locaties met levendbarende hagedis sparen en vermijden bij de werkzaamheden
- Werkzaamheden uitvoeren buiten de actieve perioden van levendbarende hagedis en ringslang: september- half november
- Werkzaamheden uitvoeren onder ecologische begeleiding

- *Adder en hazelworm*

Beide soorten komen weliswaar in lage dichtheid voor in de directe omgeving van de Witte Meer, doch zullen van de opschoningwerkzaamheden geen negatieve effecten of hinder ondervinden omdat de Witte Meer.

- *Zwanenbloem*

De Zwanenbloem is slechts licht beschermd en de zorgplicht dient in acht te worden genomen.

- Bij de opschoningswerkzaamheden groeiplaats vermijden.

- *Overige licht beschermde soorten*

- Zorgplicht in acht nemen (zie Bijlage 1). Dit kan door te werken onder:
- ecologische begeleiding

- *Overige vegetatie*

Hoewel er de zwanenbloem geen andere beschermde plantensoorten zijn aangetroffen, verdient het aanbeveling om een aantal waardevolle flora-elementen te behouden en te sparen bij de opschoningwerkzaamheden:

- Behouden standplaatsen draadzegge
- Behouden groeiplaatsen oeverkruid

Samengevat:

De werkzaamheden kunnen conform de regelgeving van de Flora- en faunawet worden uitgevoerd, mits aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Mitigerende maatregelen opnemen in een ecologisch werkprotocol
- Werkzaamheden gefaseerd uitvoeren onder ecologische begeleiding
- Uitsluitend werken in de waterrijke delen, na het voortplantingseizoen voor amfibieën.
- Broedvogels: Werken buiten het broedseizoen.
- Poel- en heikikker: werkzaamheden uitvoeren buiten voortplantingsperiode
- Levendbarende hagedis: natte oeverdelen waar deze soort is aangetroffen niet aantasten
- Zwanenbloem: groeiplaats niet aantasten
- Overige licht beschermde soorten; zorgplicht in acht nemen
- Overige vegetatie: sparen groeiplaatsen waardevolle flora

5. BRONNEN EN LITERATUUR

Melis, J. (2012). Werkatlas Zoogdieren van Friesland. Zoogdierverseniging, Nijmegen
www.waarneming.nl

Schaminee, J., K. Sykora, N. Smits en M. Horsthuis (2010). Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. KNNV Uitgeverij, Zeist.

www.hetInvloket.nl

www.synbiosis.alterra.nl

www.ravon.nl

www.vlinderstichting.nl

www.Hynstebiter.nl

www.geaflecht.nl

Met dank aan Jelle Hofstra, John Melis en Tjeerd Geertsma voor de verstrekte informatie over de aanwezige natuurwaarden

6. BIJLAGE I DE FLORA- EN FAUNAWET

Op 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierin is de soortbescherming vastgelegd. Hiermee is ook de verplichting ontstaan om ruimtelijke plannen aan deze wet te toetsen. De volgende wetsartikelen- en bepalingen uit deze wet zijn, in het onderhavige geval, relevant:

6.1 Algemene zorgplicht

De zorgplicht (artikel 2) houdt in dat eenieder dient te voorkomen dat zijn of haar handelen nadelige gevolgen heeft voor alle in het wild levende planten en dieren. Als dat niet mogelijk is, dienen die gevolgen zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt te worden. De zorgplicht geldt altijd en overal, zowel voor beschermde als onbeschermde soorten. Bij overtreding zijn er overigens geen sancties.

6.2 Verbodsbepalingen

- Artikel 8 verbiedt het plukken, verzamelen, afsnijden, uitsteken, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen van beschermde inheemse planten.
 - Artikel 9 tot en met 12 verbieden het doden, verontrusten, verwonden, vangen, bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde inheemse dieren, dan wel het beschadigen, vernielen, uithalen of verstoren van hun nesten, holen of andere voortplantings-, vaste rust- of verblijfsplaatsen.
- Artikel 75 biedt de mogelijkheid ontheffing aan te vragen van de verbodsbepalingen.

6.3 Omgaan met beschermde soorten

Op 23 februari 2005 is een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) omtrent artikel 75 van de Flora- en faunawet is van kracht geworden. Voor het verkrijgen van vrijstellingen. In de nieuwe opzet van de Flora- en faunawet zijn beschermde soorten onderverdeeld in **drie beschermingscategorieën** (Tabellen 1,2 en 3). **Vogels** vallen hierbuiten en worden apart behandeld. Deze nieuwe indeling is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van de beschermde soorten in Nederland, waarbij ook beschermde soorten van de Europese Habitatrichtlijn zijn ingepast. Het betreft de volgende beschermingscategorieën ingedeeld in drie tabellen:

1. Tabel 1: Licht beschermde soorten:	vrijstelling
2. Tabel 2: Middelzwaar beschermde soorten:	gedragscode of ontheffing
3. Tabel 3: Zwaar beschermde soorten:	ontheffing

Tabel 1-soorten: Dit betreft een aantal licht beschermde, maar algemene soorten in Nederland, waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt wel de zorgplicht. Voor schade aan deze soorten geldt op voorhand een *vrijstelling*, mits bij ingrepen sprake is van bestendig beheer- en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen. Als dit niet het geval is, moet er alsnog een ontheffingsaanvraag worden gedaan, waarbij getoetst wordt volgens het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort' (de lichte toets).

Tabel 2 –soorten: Beschermde soorten waarvoor niet op voorhand vrijstelling wordt verleend, maar kan worden gewerkt volgens een door de ministerie goedgekeurde *gedragscode*. De gedragscode moet vermelden hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfsplaatsen wordt voorkomen of zoveel mogelijk wordt beperkt. Er moet *aantoonbaar* volgens een goedgekeurde *gedragscode* worden gewerkt om te voldoen aan de bewijslast. Dit betekent dat de werkprocessen gedocumenteerd dienen te worden.

Als er nog geen gedragscode is of niet volgens een gedragscode gewerkt wordt, moet bij overtreding van de artikelen 8 – 12 van de Flora- en faunawet alsnog een ontheffing worden aangevraagd. De toetsing die dan dient plaats te vinden, betreft een 'lichte toets'. Hierbij wordt alleen getoetst of de activiteiten de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar brengen. Deze toets vereist dat er inzicht

moet zijn in de betekenis van het plangebied als leefgebied voor de soort in relatie tot de omliggende populaties. Als dit inzicht niet bestaat, dient daar onderzoek naar plaats te vinden. Dat kan betekenen dat ook onderzoek buiten het plangebied noodzakelijk is. Daarnaast moet worden voldaan aan de zorgplicht

Tabel 3-soorten: Dit betreft de meest zwaar beschermde soorten (waaronder soorten die vermeld zijn in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn). Een ontheffingsaanvraag voor eventuele schade aan deze soorten wordt getoetst via een zogenaamde ‘uitgebreide toets’ aan drie criteria. Voor het verkrijgen van een *ontheffing* moet aan vier criteria worden voldaan:

- 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang
- 2) er is geen alternatief voor de ingreep
- 3) de ingreep doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort
- 4) er wordt voldaan aan zorgvuldig handelen (zie paragraaf 6.5).

6.4 Vogels

Vogels zijn niet in één van deze tabellen opgenomen en worden in de nieuwe opzet van de Flora- en faunawet apart behandeld. Voor vogels geldt een algemene bescherming, waarbij het verboden is vogels en hun nesten in het broedseizoen te verstoren. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. In de praktijk betekent dit dat met name het broedseizoen ontzien dient te worden, aangezien juist in deze periode sprake zal zijn van verontrusting, doden of verstoren van nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen. Als de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden, zal in het algemeen niet snel een ontheffing nodig zijn. Bepaalde nesten waarvan meerjarig gebruik wordt gemaakt zijn jaarrond beschermd. Voor lijst van vogelsoorten waarvan het nest het gehele jaar beschermd is, zie “Aangepaste lijst jaarrond beschermde nesten” van Dienst Regelingen (28 augustus 2009).

6.5 Zorgvuldig handelen

Zorgvuldig handelen (artikelen 2b, 2c, 2d en 16 c AMvB) is gekoppeld aan de beschermde soorten waarvoor ontheffing kan worden aangevraagd en gaat een stapje verder dan de zorgplicht. Niet zorgvuldig handelen is strafbaar. Zorgvuldig handelen vereist altijd een inspanning om te overzien wat de beoogde ingreep voor gevolgen kan hebben. Een initiatiefnemer moet altijd vooraf inventariseren welke beschermde (niet vrijgestelde) soorten aanwezig zijn in een gebied waar een ingreep wordt gepland. Ook moet de initiatiefnemer in redelijkheid alles doen of juist laten om te voorkomen, of zoveel mogelijk beperken, dat de artikelen 8 – 12 van de Flora- en faunawet worden overtreden. Een belangrijke eerste stap daartoe is bijvoorbeeld een juiste planning van de werkzaamheden, om te voorkomen dat dieren in de voortplantingstijd verstoord worden.